

Wróbel, Paweł

"Pracownicy poczty i telekomunikacji w latach wojny i okupacji", Władysław Madoń [et al.], Warszawa 1979 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 72/1, 193-194

1981

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

przedsiębiorstwie i w banku łączywie chłonał rewolucyjne przemiany kultury początku lat dwudziestych, splatające się z burzliwym życiem politycznym. Zrzucony w dobie inflacji wyruszył w 1926 roku „za chlebem” do Berlina, by śledzić inwazję cudzoziemszczyzny w kosmopolitycznej stolicy Rzeszy. Jako korespondent „Münchener Neusten Nachrichten” i „New York Timesa” towarzyszył najdonioślejszym wydarzeniom schyłku demokracji. Jako autor tekstów kabaretowych i wszędobylski reporter znał osobiście członków berlińskiej bohemy i luminarzy nauki.

Książka pisana żywym dziennikarskim językiem i pełna dowcipu, zawiera także wiele ważkich dla historyka informacji i nie jest wolna od gorzkiej zadumy nad utraconą szansą weimarskiej demokracji.

P.W.

Andrzej Ajnenkiel, *Polska po przewrocie majowym*, „Wiedza Powszechna”, Warszawa 1980, s. 725.

Kolejna publikacja „Biblioteki Wiedzy Historycznej” jest kontynuacją pracy „Od rządów ludowych do przewrotu majowego”. Oba tomy stanowią zarys historii politycznej II Rzeczypospolitej. Mimo istnienia wielu monografii poświęconych poszczególnym zagadnieniom z historii Polski międzywojennej brakowało właściwie całościowego ujęcia dziejów tego okresu, poza książką H. Zielińskiego z 1967 roku, zbiorem publikacji A. Ajnenkiela, A. Próchnika i H. T. Jędruszczaaków oraz „Historią Polski” wydaną przez badaczy Instytutu Historycznego PAN pod redakcją Czesława Madajczyka.

W pracach owego ostatniego zespołu uczestniczył także autor. Powstałe wówczas przemyślenia i doświadczenia wywarły istotny wpływ na ostateczny kształt „Polski po przewrocie majowym”. Jest to popularno-naukowe kompendium; do minimum ograniczono przypisy bibliograficzne, odsyłające niekiedy tylko do podstawowej literatury. W związku z ogromnym zakresem prezentowanej problematyki autor w sposób zwarty i wręcz skrótowy przedstawia przebieg wydarzeń. Sporo miejsca poświęca natomiast ich kontekstowi: demonstruje układ sił politycznych w kraju, różne przejawy walki klas, charakteryzuje ugrupowania partyjne, gabinety i ich programy, przedstawia sylwetki polityków. Wiele miejsca poświęca zagadnieniom ustrojowym zamieszczając przy tym interesujące uwagi dotyczące polskiego parlamentaryzmu. Analizuje sytuację gospodarczą, strukturę społeczną i demograficzną. Sygnalizuje przebieg wydarzeń międzynarodowych i kreśli obraz polskiej polityki zagranicznej.

Synteza Ajnenkiela nie prezentuje nowych tez i niepublikowanych dotąd wyników badań. Proponuje jednak nową, dyskusyjną periodyzację, zawiera wiele interesujących refleksji dotyczących totalitaryzmu i rządów autokratycznych w Polsce, przy czym autor odchodzi od zdania o faszyzacji kraju w okresie pomajowym.

P.W.

Władysław Madoń, Stefan Lewandowski, Kalina Gawlas, Paweł Szapiro, Maria Dąbrowska, *Pracownicy poczty i telekomunikacji w latach wojny i okupacji*. Wydawnictwo wewnętrzne Centralnego Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Poczty, Warszawa 1979, s. 352.

Obrona Poczty Polskiej w Gdańsku czy harcerska służba pocztowa w Powstaniu Warszawskim to wydarzenia z lat wojny i okupacji powszechnie znane i stosunkowo często opisywane w literaturze naukowej i pięknej. Brak było

jednak publikacji ukazującej całokształt udziału łącznościowców w zmaganiach z hitlerowskim najeźdźcą. Lukę tę wypełnia praca zespołu autorskiego Pracowni Historii Poczty COBRP.

Książka zawiera dwie części: syntetyczną i źródłową. W „Studium udziału pracowników poczty i telekomunikacji w wojnie obronnej 1939 roku i w ruchu oporu w latach okupacji” opisano w dwóch rozdziałach dwa wielkie zagadnienia. Pierwsze — to udział łącznościowców w kampanii wrześniowej. Przedstawiono go w sposób skrótowy. Nie wracając do szczegółów wielokrotnie już opisywanych faktów, autorzy porządkują je tylko i wskazują czytelnikowi literaturę przedmiotu. Stosunkowo dużo miejsca poświęcają mniej znanym problemom: cofając się do końca lat dwudziestych dają przejrzysty obraz dziejów Poczтового Przystosobienia Wojskowego i jego przygotowań do wojny, co nie znalazło dotąd miejsca w monografiach naukowych.

W drugim rozdziale pierwszej części znajdujemy obraz walki pocztowców z okupantem. Wychodząc od dziejów poczty jako instytucji w rękach niemieckich, autorzy przedstawiają sytuację materialną i zawodową łącznościowców, ich działalność konspiracyjną, jej miejsce w państwie podziemnym, wreszcie sylwetki bojowników i konkretne akcje, z których ostatnią jest udział w wyzwaniu kraju.

Pisanie dziejów poczty w latach 1939—1945 napotyka na wiele trudności wobec braku źródeł. Część druga pracy gromadzi obszerny materiał mający wypełnić tę lukę. Zbiór ten otwiera 48 wojennych relacji pocztowców, sporządzonych w latach 1958—1978, nadsyłanych na konkursy oraz deponowanych w Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu. Źródła owe, różnej wielkości i częściowo zaopatrzone w informacje o autorach, mówią nie tylko o samej historii poczty. Dają obraz codziennego dnia i walki okupowanej Polski. Wiele interesujących wiadomości dostarcza także 27 przedstawionych dokumentów, takich jak plan ataku na Poczta Polską w Gdańsku czy dramatyczny protokół przesłuchania kierującego jej obroną Alfonsa Flisykowskiego.

Książkę zamyka lista pracowników poczty i telekomunikacji poległych w latach wojny oraz dokumentacja fotograficzna: 44 zdjęcia przedstawiające gmach byłej Poczty Polskiej w Gdańsku, sceny z walk o nią, urzędy pocztowe Niemieckiej Poczty Wschód a także donosy przechwycone przez łącznościowców w latach okupacji.

P.W.

Antoni Przygoński, *Powstanie Warszawskie w sierpniu 1944 roku t. I—II*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1980, s. 459, 614.

Powstanie warszawskie należy do grupy tematów rodzących u każdego pokolenia Polaków nowe pytania i refleksje, uwarunkowane zmieniającą się sytuacją naszego kraju. Powstała już ogromna ilość prac poświęconych owej bardzo trudnej i złożonej problematyce. Nie zawsze pisano publikacje dobre, czasem miały być one wręcz narzędziem w walce politycznej.

Książka Antoniego Przygońskiego — od wielu lat zajmującego się wojennymi dziejami Polski — jest próbą nowego, całościowego ujęcia tematu, chociaż, jak zaznaczono to w tytule, jej ramy chronologicznie zamykają się datami 1 sierpień — 2 wrzesień 1944 (od wybuchu powstania do zakończenia obrony Starego Miasta). Także przestrzennie autor ograniczył się do analizy walk obronnych dwóch ośrodków — Woli i Starego Miasta. Inne rejony — Śródmieście